

Instytut Pamięci Narodowej

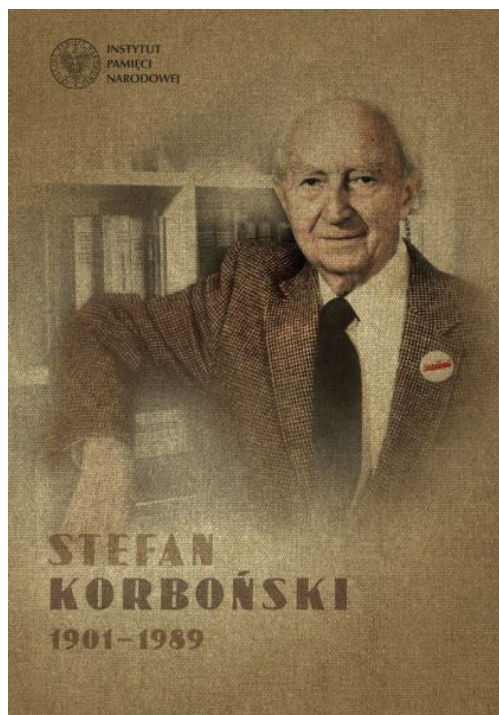
<https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/69811,30-rocznica-smierci-Stefana-Korbońskiego.html>
24.04.2024, 22:11

30. rocznica śmierci Stefana Korbońskiego

23 kwietnia 2019 roku mija trzydziesta rocznica śmierci Stefana Korbońskiego, wybitnego działacza ruchu ludowego w kraju i na emigracji, ostatniego Delegata Rządu RP na Kraj w czasie II wojny światowej, męża stanu, należącego do pokolenia Polaków, którym przyszło walczyć o niepodległą i demokratyczną Polskę przez całe życie.

Stefan Korboński, pseudonim „Nowak”, „Zieliński” (1901-1989) - patriota, ludowiec, żołnierz i jeden z przywódców Polskiego Państwa Podziemnego, ostatni Delegat Rządu RP na Kraj w czasie II wojny światowej.

Stefan Korboński urodził się 2 marca 1901 roku w Praszce, w powiecie wieluńskim. Był jednym z pięciorga dzieci Stefana i Władysławy z domu von Körner. Po śmierci ojca, sekretarza sądu w Praszce, w 1910 roku cała rodzina przeniosła się do Częstochowy. W latach 1910-1914 uczęszczał do Państwowego Towarzystwa Opieki Szkolnej, po wybuchu I wojny światowej przez dwa lata mieszkał z bratem Stanisławem u stryja Kazimierza w majątku Koszuty Poduchowne. Po czym powrócił do Częstochowy by kontynuować naukę, którą trzykrotnie przerywał uciekając do wojska. Od 1917 roku należał do drużyny skautowej oraz jako starszy harcerz do IX Okręgu Polskiej Organizacji Wojskowej. 10 listopada 1918 roku rozbrajał stacjonujący w Częstochowie niemiecki batalion Landsturm (Baon Mosbach). Walczył w obronie Lwowa, następnie brał udział w wojnie polsko-bolszewickiej jako ochotnik w 29 Pułku Strzelców Kaniowskich. W 1921 roku uczestniczył w trzecim powstaniu śląskim. W tym samym roku zdał maturę w Gimnazjum Państwowym im. Henryka Sienkiewicza w Częstochowie. Podjął studia prawnicze na Wydziale Prawno-Ekonomicznym Uniwersytetu Poznańskiego, które ukończył w 1925 roku. Następnie rozpoczął obowiązkowe staże w sądach poznańskich tj. w Grodzkim, w Okręgowym i w Apelacyjnym oraz w Prokuraturze.

W 1927 roku ukończył ze stopniem podporucznika 6-tygodniowy kurs oficerski w szkole Podchorążych Rezerwy w Śremie. W tym samym roku wybrał dwuletni staż w Prokuraturii Generalnej (najpierw w Poznaniu, a następnie w Warszawie), co zwalniało go z egzaminu adwokackiego. Równocześnie rozpoczął działalność polityczną i otrzymał funkcje radcy

prawnego sekretariatu PSL „Wyzwolenie” w Poznaniu. W 1926 roku poparł zamach majowy i stanął po stronie Józefa Piłsudskiego. W 1929 roku przeniósł się do Warszawy i otworzył wspólnie z Zygmuntem Gralińskim, działaczem PSL „Wyzwolenie” i posłem na Sejm, kancelarię adwokacką, która znakomicie prosperowała w okresie międzywojennym. 29 czerwca 1930 roku Korboński wziął udział – jako asystent Kazimierza Bagińskiego – w kongresie Centrolewu w Krakowie. Zaś 7 listopada 1930 roku opublikował w „Robotniku” protest przeciwko skreśleniu z listy wyborczej Bagińskiego. 27 listopada po zwolnieniu Bagińskiego z więzienia w Grójcu (dokąd przeniesiono go z Brześcia) kancelaria rozpoczęła przygotowania do obrony oskarżonych w procesie brzeskim.

W 1931 roku, pod wpływem Macieja Rataja, wstąpił do Stronnictwa Ludowego, w którym działał do wybuchu II wojny światowej. Na przełomie września i października 1933 roku Korboński asystował też Bagińskiemu w drodze do Zakopanego, gdy ten, uchylając się przed wyrokiem, udawał się na dobrowolne wygnanie do Czechosłowacji.

W 1935 roku został wybrany prezesem SL w powiecie łomżyńskim, a w roku następnym w województwie białostockim. W 1937 roku jako prezes wojewódzki ogłosił w Suwałkach strajk chłopski na Białostocczyźnie, w ramach akcji ogólnopolskiej (15-25 VIII).

10 lipca 1938 roku Korboński poślubił w Warszawie Zofię Ristau, warszawiankę, córkę inżyniera chemika, Waclawa Ristau, która towarzyszyła mu przez całe życie.

Wybuch drugiej wojny światowej otworzył jeden z najważniejszych rozdziałów w życiu Korbońskiego. We wrześniu 1939 roku nie został zmobilizowany i szukając przydziału do wojska pod Kowlem, uszedł niewoli sowieckiej. Po powrocie do Warszawy włączył się podziemną działalność polityczną. W latach 1939-1940 reprezentował SL jako przedstawiciel Rataja w Głównej Radzie Politycznej przy Służbie Zwycięstwu Polski. Po powstaniu Związku Walki Zbrojnej zasiadał w Politycznym Komitecie Porozumiewawczym od 1940 do 1941 roku. Stanął też na czele Referatu – później Wydziału - Walki Cywilnej w BIP KG ZWZ jako pełnomocnik Komendanta Głównego ZWZ i Delegata RP na Kraj ds. walki cywilnej. Następnie został szefem utworzonego Kierownictwa Walki Cywilnej. Po powołaniu Kierownictwa Walki Podziemnej w 1943 roku został jego członkiem, nadal kierując pionem walki cywilnej. W 1941 roku Korboński zorganizował sieć łączności radiowej z Londynem na potrzeby SL i KWC. Od jesieni roku 1942 stale dostarczał bieżące informacje krajowe radiostacji „Świt”, nadającej oficjalnie z Kraju, a faktycznie z Anglii, mającej duży wpływ na postawy polskiego społeczeństwa w czasie wojny. To właśnie Korboński poinformował świat o zbrodniach niemieckich na Żydach i o powstaniu warszawskim. W końcu sierpnia 1944 został dyrektorem Departamentu Spraw Wewnętrznych Delegatury Rządu RP. Po upadku powstania i opuszczeniu Warszawy uczestniczył w odbudowie struktur Polskiego Państwa Podziemnego. Po aresztowaniu przez NKWD Jana Stanisława Jankowskiego pełnił obowiązki Delegata na Kraj Rządu RP w Londynie.

W czerwcu 1945 roku został wraz żoną Zofią aresztowany przez UB i NKWD w Krakowie i wypuszczony dopiero po interwencji Stanisława Mikołajczyka, wicepremiera TRJN. W latach

1945-1947 działał w PSL. Zaliczany był do grona najbliższych współpracowników Mikołajczyka. Kierował warszawską organizacją PSL, formalnie od 6 stycznia 1946 roku. Współorganizował Kongres PSL w Warszawie i brał w nim czynny udział jako przewodniczący Komisji Prawniczej i Komisji Statutowej NKW PSL. Podczas Kongresu został wybrany do Rady Naczelnej PSL, zaś od 2 lutego był członkiem NKW oraz sekretarzem zarządu Chłopskiej Spółdzielni Wydawniczej. W 1947 roku został wybrany jako poseł na Sejm Ustawodawczy. W lutym tegoż roku podczas debaty sejmowej nad ustawą amnestijną zażądał jej kontroli przez sądy i komisję sejmową oraz uwolnienia wszystkich więzionych członków Podziemia.

Zagrożony ponownym aresztowaniem przez władze komunistyczne przedostał się zagranicę i w listopadzie 1947 roku osiadł w Stanach Zjednoczonych. Na emigracji został członkiem NKW PSL, kierowanym przez Stanisława Mikołajczyka. Jako członek NKW podpisał Porozumienie Stronnictw Demokratycznych. 19 stycznia 1948 roku Korboński uczestniczył, z ramienia Prezydium PSL, w spotkaniu z Centralnym Komitetem Międzynarodowego Związku Partii Chłopskich zwanym „Zieloną Międzynarodówką” w Waszyngtonie. W 1949 roku doszło do rozbieżności pomiędzy nim a Mikołajczykiem i prof. Stanisławem Kotem w sprawach polityki wobec polskiej emigracji politycznej. Korboński wraz z Bagińskim przystąpili do Rady Politycznej, za co zostali wykluczeni z PSL Mikołajczyka. W lipcu 1951 roku współtworzył wraz z Bagińskim Polskie Stronnictwo Ludowe - Odłam Jedności Narodowej. W latach 1950-1954 Korboński piastował funkcje wiceprzewodniczącego Wydziału Wykonawczego Rady Politycznej oraz przewodniczył Przedstawicielstwu Rady Politycznej w Stanach Zjednoczonych. Od 1954 był wiceprzewodniczącym Polskiej Rady Jedności w USA. Był założycielem komitetu zagranicznego SL w 1964 roku, w którym w latach 1966-1968 objął funkcję wiceprzewodniczącego. Po śmierci Mikołajczyka, przyczynił się do zjednoczenia emigracyjnego ruchu ludowego w 1968 roku i wszedł w skład władz naczelnych PSL, pozostając w nich i nie biorąc już udziału w kolejnych podziałach po 1972 roku. Był trzykrotnym kandydatem w roku 1972, 1979 i 1980 na urząd prezydenta RP na uchodźstwie.

Aktywnie zaangażował się w działalność Zgromadzenia Europejskich Narodów Ujarzmionych (ACEN) w Nowym Jorku, w której skład wchodziło 21 reprezentacji z 9 państw (tj. Albanii, Bułgarii, Czechosłowacji, Estonii, Litwy, Polski, Rumunii i Węgier) oraz szereg organizacji emigracyjnych. ACEN wydawało wiele oświadczeń, memoriałów, protestów, sprostowań dla członków ONZ, rządów i parlamentarzystów, informując o sytuacji swoich narodów za „żelazną kurtyną”. Od 1954 do 1989 roku był przewodniczącym polskiej delegacji, w latach 1958-1959, 1966-1967 i 1971-1985 prezesem ACEN, a w latach 1957-1958 i 1964-1966 wiceprezesem, zaś od 1986 honorowym prezesem tej organizacji.

Współpracował z Radiem Wolna Europa i Głosem Ameryki. Od 1948 roku korespondował z Jerzym Giedroyciem, a w Instytucie Literackim wydał swoje najważniejsze książki. Uczestniczył w pracach Polskiego Instytutu Naukowego oraz Fundacji Kościuszkowskiej w USA. Był także członkiem Międzynarodowego PEN-CLUBU na emigracji, Polskiego

Towarzystwa Prawniczego w Stanach Zjednoczonych. W 1954 roku zdobył nagrodę Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie, w 1973 roku nagrodę Fundacji im. Alfreda Jurzykowskiego w Nowym Jorku, w kategorii literatura. Wchodził również w skład Rady Naczelnej Koła Armii Krajowej i przewodniczył Komisji Krzyża Armii Krajowej.

Napisał wiele książek, głównie o charakterze wspomnieniowym. Jego dzieła *W imieniu Rzeczypospolitej*, *W imieniu Kremla*, *W imieniu Polski walczącej*, *Polskie Państwo Podziemne* stały się bestsellerami i odegrały poważną rolę społeczną zarówno w „drugim obiegu”, jak również później po przemianach systemowych po 1989 roku. Publikował artykuły w czasopismach zagranicznych oraz emigracyjnych m.in. w paryskiej „Kulturze”, „Zeszytach Historycznych”, „Jutrze Polski”.

Należy zauważyć, iż dla Stefana Korbońskiego narastanie antypolskiej propagandy na Zachodzie, przeradzającej się w antypolonizm, było niezmiernie bolesne. Zaprzeczało całemu jego doświadczeniu życiowemu, tworząc fałszywy obraz walki narodu polskiego z dwoma totalitaryzmami, niemieckim hitleryzmem oraz sowieckim komunizmem. Poczował się więc do obowiązku zwalczania głosów krytycznych wobec demokratycznej Polski i Polaków. Nie mógł przejść obojętnie wobec oskarżeń padających ze strony środowisk żydowskich.

Stefan Korboński, który jak wielu innych, nie tylko walczył z oboma reżimami, ale też pomagał mordowanym Żydom, uważał za niesprawiedliwe i krzywdzące posądzanie całego polskiego społeczeństwa o antysemityzm. Słowem i czynem walczył o dobre stosunki pomiędzy oboma narodami. Czemu dał wyraz w książce *The Jews and the Poles in World War II* wydanej w Nowym Jorku w 1989 roku.

Za swoje zasługi został odznaczony Orderem Wojskowym Virtuti Militari V klasy, Złotym Krzyżem Zasługi z Mieczami, Krzyżem na Śląskiej Wstędze Waleczności i Zasługi II Klasy, Medalem Niepodległości, Medalem Pamiątkowy za Wojnę 1918-1921, Medalem Dziesięciolecia Odzyskania Niepodległości. Instytut Yad Vashem przyznał Mu medal Sprawiedliwy wśród Narodów Świata. Pośmiertnie otrzymał Order Orła Białego.

Zmarł w Waszyngtonie 23 kwietnia 1989 roku, do ostatniej chwili służąc wolnej Polsce.

Władze komunistyczne przez wiele lat inwigilowały rodzinę Korbońskiego, przyjaciół i współpracowników, usiłowały także dotrzeć do niego samego na emigracji. Po porażce tych działań bezpieka wpisała Korbońskiego na indeks osób niepożądanych w PRL.

Stefan Korboński na wszystkich polach swej aktywności życiowej jako żołnierz, prawnik, polityk, czy pisarz i publicysta wykazywał się odpowiedzialnością i niezachwianą postawą moralną. Jego credo życiowe sprowadzało się do słów, które zawarł w książce *Bohaterowie państwa podziemnego – jak ich znałem*: „Na pierwszym miejscu umieszczam poświęcenie, patriotyzm i miłość ojczyzny, której się pragnie służyć duszą i ciałem”.

Instytut Pamięci Narodowej już w 2009 roku przywrócił pamięć o Stefanie Korbońskim w przededniu upamiętnienia dwu wielkich rocznic: wydarzeń lat 1939 i 1989. Zainicjował wówczas obchody Roku Stefana Korbońskiego w 20. rocznicę jego śmierci, których ważnym momentem były [uroczystości w Senacie RP 22 kwietnia 2009 roku](#), na które złożyło się uroczyste podjęcie uchwały w sprawie uczczenia pamięci Stefana Korbońskiego oraz otwarcie wystawy jemu poświęconej.

IPN należał także do współorganizatorów sprowadzenia do Kraju i [uroczystego złożenia w Świątyni Opatrzności Bożej w Warszawie doczesnych szczątków śp. Zofii i Stefana Korbońskich](#), które to uroczystości odbywały się w dniach 30 września – 1 października 2012.

W IPN-ie zostały wydane wspomnienia Stefana Korbońskiego *W imieniu Rzeczypospolitej, W imieniu Kremla* oraz na prośbę śp. Zofii Korbońskiej *Polacy, Żydzi, Holokaust*, a także monografia Piotra Stanka *Stefan Korboński (1901–1989). Działalność polityczna i społeczna*, album *Stefan Korboński 1901–1989* pod red. Małgorzaty Ptańskiej oraz broszura *Jemu poświęcona* w serii „Patroni naszych ulic”.

dr Małgorzata Ptańska
Oddziałowe Biuro Badań Historycznych IPN w Warszawie

Portal edukacyjny IPN o Stefanie Korbońskim
korbonski.ipn.gov.pl

Stefan Korboński

szukaj strona główna mapa serwisu

Biogram Twórczość Z Archiwum IPN Multimedia

27.06.2011 Stefan Korboński, Polacy, Żydzi i holocaust, przekład z Grażyna Waluga, Warszawa 2011, 131 s. (seria „Z archiwum emigracji”, t. 4)

Galeria

Stefan Korboński
ur. 2 marca 1901 r. w Praszce
zm. 23 kwietnia 1989 r. w Waszyngtonie

patriota, ludowiec, żołnierz i polityk
Polskiego Państwa Podziemnego

podziękowania

INSTITUT PAMIĘCI NARODOWEJ

Warszawa

Publikacje IPN poświęcone Stefanowi Korbońskiemu

